(1) नं मैनाकं पुनरयमद्यो पाति जलधिः दयायां

... ...

अद्योंवटकद्धनोलै भ्रंयतरलभावा सितमिहप्रव

पेज = 1 25 X 11.5 X 0.1 c.m

(2) व्याकरण पेज = 2 30 X 10.5 X 0.1 c.m.

सप्रम्पात्रनेई : तत्पुरुषेकृतीवऽलऊैरलव

... ... क्मीणो गंगागतः गां प्राप्तः

ग्लानः सः लक्ष्मीमा

30 X 10.5 X 0.1 c.m.

(3) विषय पुराण पेज = 1 28.5 X 12 X 0.1 c.m

सुद्योवठरउवाच साद्यक्षुद्धमत्व याप्रोक्त मादिदेव

... ...

मदनरूयक्षारैरतीक्षणै पिद्धांजीजाव

(4) पेज = 3 (4, 23, 24) 21 X 16 X 0.1 c.m.

वयिरुरि यौगमथहरती तिन्यायेन सात्रियसेयो

... ...

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

शाख्यायासमा न्तायते यक्षगन्धर्वशा रागणासोवि

नेमैनाकं कुनरयनधोयाति जलधिः दयायांकरुणाव्यवतारस्तुगो रूराव
४ नतद याकरुणोत्पंत्तर्भवति दयायाउत्साहः स्थायी भावः करुणस्थले शोक
इति भेदः इतिवीररसः ६ व्याघ्रादिभिर्विभावैस्तु कंपाद्यैरनुभावकैः भीता
दिर्व्यभिचारीच नयस्या वीभयानकः यस्य भयस्थायी भावः व्याघ्रादिर्विभा
वः कंपादिरनुभावः संमोहादिर्व्यभिचारी भावः स रसो भयानकः तथा तोक्तं
पशुपतितरंगिरागोन चडिरिंनरवातोदरंन [illegible] मोलन पतिवाह्व चिन्त्कायाति कुरस्ता
दर्पमदुर्मनासि भावयन्निजविपक्षचेष्टामतोपलायनपरः करीविकलधीः परं भावति इ
तिभयानकरसः ७ स्थायी जुगुप्सा वीभत्साविभावा घ्यायाकार्मे प्रनिष्ठदर्शानिष्ठावसमोहा
धाः ९ कीर्तिताः यस्य जुगुप्सा स्थायी भावः प्रनिष्टस्यकदर्यस्यवस्तुनः ईक्षणं दर्शनंत
दैवविभावः निष्ठीवनादिरनुभावः संमोहादिर्व्यभिचारी भावः स रसो वीभत्सः यथा इ
यं व्याधवधूरा विकारान्निपिता मृगांत्रावलितंत्रासकंकालनमा रामायनमः राम ४

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

स्थायिभावः श्रमावादिविभाववन्धः धैर्याद्यनुभावो वीरः गर्वादिव्यभिचारिभाक् यस्मा
त्साहः स्थायीभावः श्रमावादिर्विभावः धैर्यादिरनुभावः गर्वादिर्व्यभिचारि
३ भावः स रसो वीरः ५ स वीरश्चतुर्विधः युद्धवीरो दानवीरो दयावीरश्चेति तत्राद्यो
यथा मदांधकरिचीत्कृतिस्फुरितसंगरप्रांगणे धनुर्धुरंधरे पदपि जर्जि
तेतजितं तथापि यशावतन्नृदयितं पाबकिंचित्स्मितं मितं मुदीरयन्नधन्नृ
ने स्मरन्नोरीति द्वितीयो यथा गोऽश्रीयश्चावतसिंहनृपतेर्यस्याग्र दानोत्सवे
चेद्रत्वीचिनिसंप्रतिश्रुतिदर्शदाहीति वाकोक्रुतिः दैयंदप मितीरिते पुरसना
पानंदसिंघो मनोधाव द्याचक्रदपारिगमुपरंपारिगः परिक्रोडितीतत्तीयाप
यामाजव पट्ट्रेय उदं चत्कृहोनैस्त्विदर्शापतिमदृदिपविनयो पुरः स्वीयमय
गृथयतितं निष्ठुरविषोऽपयोचलकः पोके मयाव्रतस्तनावासितं मिदृ प्रप

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

सप्तम्यां त्रनेड्ः ॥ तत्स्थ्ये कृत्तिवड्लेड् रत्न क सरसित्रम सरोजम् ॥ उपसर्गे च संज्ञायाम् ॥ दुः अत्रां अ
नो कर्मणि ॥ अन्यपूर्वो त्रनेः कर्मण्युपपदे ड्ः पुमांसमनु स्य नाता पुमनुत्रा अन्येष्वपि दृश्यते अत्रः
डित्रः ब्राह्मणत्रः अपिशब्दः सर्वोपाध्याधिव्यभिचारार्थः तेन नधात्वनारा दपि कारकान्तरेष्वपि क्व
चित् परितः खातापरिखा यन्नम्यामनाती नातिशब्द वर्त्तितेप म्रम्पन्ते त्रनेर्ड्ः संस्कार त्रः अदृष्ट
त्रः क्तक्तवतू निष्ठा रातौ निष्ठासंज्ञौ स्तः निष्ठा भूतार्थवृत्तेर्धातोर्निर्दिष्टास्यात् तत्रतयोरेवेतिभाव
कर्मणोः क्तः कर्त्तरि कृदिति कर्त्तरि क्तवतु स्नातम्मया स्तुतस्त्वया विष्णुः विश्वं कृतवान् निष्ठायां
मरण दर्श्यर्थपदर्थोभावकर्मणि ॥ ततोन्यत्र निष्ठायां दित्यो दीर्घः स्यात् दित्यो दीर्घात् ॥ निष्ठातसन्
दीर्णवान् भावकर्मणोस्तु दितः कामोमया ऊर्णोतिरुड्वज्ञावो वाच्यः तेनरा का चरतान्तेट् ऊर्णुतः र
दाभ्यां निष्ठा तोनः पूर्वस्य च दः रदाभ्यामपरस्य निष्ठातस्य नोनिष्ठापेक्षया पूर्वस्य धातोर्दस्य च अशी
र्णः भिन्नः छिन्नः संयोगादेरातो धातोर्यण्वतः यण्वतः संयोगादेरादन्तान्निष्ठातस्यनः द्राणः
ग्लानः ल्वादिभ्यः रा कविंशतेर्ल्वादिभ्यः प्राग्वत् ॥ लूनः ज्या ग्रहिज्येति सम्प्रसारणम् ॥ जीनः
अङ्गावयवा सः पररूपसम्प्रसारणान्तं दन्तस्याङ्गस्य दीर्घः जीनः दुग्वोर्दीर्घश्च दुगतौ दूनः गूनः
पूगो विनाशे पूनायवा वा चाविनष्टा इत्यर्थः पूतं मत्पल सिनोतेर्ग्रासकर्मकर्तृकस्य सिनो ग्रासः

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

ग्लास्नेति किम्। ग्लानापाशीनम्। कर्मकर्तरि केतौ किम्। ग्लानाग्नातो देवदत्तेन प्रोदितम् प्राव
त भक्तो भगवः इक्षोक्षि प्रनः द्रवमूर्तिस्पर्शयोः श्यः द्रवसामूर्तौ काठिन्ये स्पर्शे चार्थे श्ये
ङः सम्प्रसारणं स्यान्निष्ठायाम्। श्योऽस्पर्शे श्यैङो निष्ठातस्य नो स्पर्शेऽर्थे शीनं घृतं अस्पर्शे
किम्। शीतं जलम्। द्रवमूर्तिस्पर्शयोरिति किम्। संश्यानो वृश्चिकः शीतात्संकुचित इत्यर्थः। प्रते
श्च सम्प्रसारणं निष्ठायाम्। प्रतिशीनः। विभाषाऽभ्यवपूर्वस्य। अभिश्यानं अभिशीनं घृतं अव
श्यानो अवशीनो वृश्चिकः। व्यवस्थितविभाषेयम्। तेनेह न। समवश्यानः। अञ्चोऽनपादाने नि
ष्ठातस्य नः। यस्य विभाषा यस्य क्वचिद्वेति इत्त्वं तस्मात्ते निष्ठाया इडागम उदितो वेति आवार्वे
...दितो द्रु समक्नः। अनपादाने किम्। उदक्तमुदकं कूपात्। दिवोऽविजिगीषायाम्। द्यू
नः। विजिगीषायां तु द्यूतम्। निर्वाणोऽवाते। अवाते इति च्छेदः। निष्पूर्वाद्वातेर्निष्ठातस्य नत्वं
शुष्कः स्यात् वातश्चेत्कर्ता न। निर्वाणोऽग्निः ... निर्वाणो वाते ... निर्वातो वातः। शुषः
कः। निष्ठातस्य कः। पचो वः। पक्वः। क्षायो मः। क्षामः। स्त्यः प्रपूर्वस्य प्रातस्त्यः सम्प्रसारणं निष्ठायां
प्रस्त्योऽन्यतरस्याम्। निष्ठातस्य मो वा। प्रस्तीमः। प्रस्तीतः। अन्यं किम्। स्त्यानः। अनुपसर्गात्फुल्लक्षी
बकृशोल्लाघाः। इति निपात्यन्ते। फुल्ल इति कदेशस्यापीदं निपातनं निष्पद्यते फुल्लवान् अन्त

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

पसर्गात्कृध्मन्तीवकृस्मीत्वात् किम् आदितश्च आकारेतो निष्ठायामिडेन ति च चरफलोरुत्
ता दौ किति प्रफुल्लः प्रक्षीबितः प्रकृशितः प्रोष्णाधितः उत्फुल्लसंफुल्लयो रूपसंख्यानम् उ
न्नदविदोन्दत्राघ्राह्रीभ्यो न्यतरस्याम् निष्ठातस्य नः नुत्तः नुन्नः वित्तः विन्नः उन्दी । श्वीदि
तो निष्ठायाम् । श्वयतेरीदितश्च निष्ठायामिडेन उन्नः उत्तः इत्यादि नध्याख्यापृमूर्छिमदाम्
राभ्यो निष्ठायाम्नोन ध्यातः ख्यातः पूर्तः राष्ट्लोपः छ्वोः क्वौ टल्ला दौ अनुनासिके चप्रत्यये मू
र्तः मत्तः वित्तो भोगप्रत्यययोः विदेर्निष्ठातस्य निपातोयम् भोग्ये प्रतीते चार्थे वित्तं धनं वित्तः
प्रतीतः अनयोः किम् विन्नः भित्तं शकलम् भिन्नमन्यत् ऋणमाधमर्ण्ये ऋतमन्यत् स्फा
यः स्फी निष्ठायाम् ॥ स्फीतः दुगनिष्ठायाम् निरः कुषो निष्ठायां इट् ॥ यस्य विभाषेति निषेधे
प्राप्ते पुनर्विधिः निष्कुषिता वसति क्षुधो रिट् आभ्यां क्त्वानिष्ठयोरिट् न तु गार्ध्ये लुभितः
गार्ध्ये तु लुब्धः क्लिशः क्त्वानिष्ठयोः इड्वा क्लिशितः क्लिष्टः पूङश्च क्त्वानिष्ठयोरिड्वा पूङः
क्तो च निष्ठासेट् किन्न स्यात् पवितः पूतः क्लोग्रहणमुत्तरार्थम् नोपधादित्यत्र हि जैनसञ्च
स्यते निष्ठाशीङ्स्विदिमिदिक्ष्विदिधृषः सेट् किन्न स्यात् ॥ शयितः आदिकर्मणि निष्ठा वा
क्तव्या आदिकर्मणि क्तः कर्तरि च आदिकर्मणि यः क्तः कर्तरि स्यात् चाद्भावकर्मणोः वि

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

4

भाषाभाषाणादि कर्मणोः आदितो निष्ठायामिटु न । यस्येदित्तस्येटु न। यस्येदित्तेनेन निष्ठे
देतिष्वादिरन्तमस्यते मीदुः मा न च यौति स्विद्यतेस्म स्विदितः इत्येव निष्ठे स्विन्नः निष्ठे
दाद्युवादिभ्यो द्विरु प्रमेदितः प्रधर्षितः प्रधर्षितवानेन से दे किम् प्राप्तिन्नः प्राप्ति
न भिन्ना ते नेत्यादि स्वलितिभि नायान् ।। सेटु निष्ठा कि न मर्षितः दाभायो किम् अपर
षितेवा वाक्यम् । न श्राविता वृत्तिमित्यर्थः ऊदुपधाद्भावादिकर्मणोरन्यतरस्याम् ।। ऊदुपधा
द्भावादिकर्मणोः सेण्णि ष्ठा वा कि न गुहितं गोहितं वा अयम् गुदितं गोदितं साधु नाग
धुतिनः श्रयोतितः साधुः ऊदुपधात् किम् विदितं भावादि किम् राचितं कार्यापत्ताम् ।।
सेटु किम् [illegible] प्रावि करणे भावे व्यपते ने ह गुध्यते गुधितम् निष्ठायामेदि
तो लोपः भावितः भावितवान् ह ह हि ह ह यो ह ह : स्वप्नव स्वप्नयोः स्वप्न ले वल्लव तिव
निपात्यते दधाति ना दो कि ति क्तिम् . दो द धयोः घुसंज्ञकस्य दा दृत्य स्य च घुता न
दो कि ति च र्ने म दत्तः गत्यर्थादकर्मक श्लिषशीङ्स्थासवसजनरुहजीर्यतिभ्य
श्च तास्यः कर्तरि क्तः स्याद्भाव कर्मणो गं गं गतः गां प्राप्तः ग्लानः सः लक्ष्मीमा

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

२

॥५॥ युधिष्ठिर उवाच॥ साधु कृष्ण त्वया प्रोक्तमादिदेवो भवान्प्र-
भो। स्वेदजा अंडजा भूवे उद्भिज्जा जरायुजाः।१। तेषां कर्त्ता त्वमेवासि
पालकः संहारकः। माघस्य कृष्णपक्षे तु षट्तिला कथिता त्व-
या।२। शुक्ले वै कामदे देव कृष्णपक्षस्य फाल्गुने। किंनामको विधि-
स्तस्याः को देवस्तत्र पूज्यते।३। श्रीकृष्ण उवाच॥ कथयिष्यामि
राजेंद्र शुक्ला माघस्य फाल्गुने। जयानाम्नेति विख्याता सर्वपापह-
रा परा।४। पवित्रा पापहन्त्री च कामदा मोक्षदा नृणां। ब्रह्महत्याप-
हन्त्री च पिशाचत्वविनाशिनी। नैव तस्या व्रते चीर्णे प्रेतत्वं जा-
यते नृणां। नातः परतरा काचित्त्वा बनो पुण्यदायनी।६। एतस्मा-
त्कारणाद्राजन्कर्त्तव्या सा प्रयत्नतः। श्रूयतां राजशार्दूल कथा पौरा- राणः

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

ल्लिकौसुमां॰ पंक यक्षपुरालस्यान्याहिमा॰ कपिलामथा एकदाना
कलोके वैडूर्यरत्नैर्वक्र ९८ देवालत्र स्कंधे नैवनिवसंतिमनोर
मा:॥पीयूषपानलिप्ताः स्वस्वरोगण सेविता:॥९॥ नंदनं तु वनं तत्र
पारिजातो पवनो॰ मितं॥ रमयंत्यखिलं तत्र स्वस्वरोगणसेवितं॥
१०॥ एकदा रंभेल्लसोत्वैं दुःखेन॰ पानूपः॥ विनर्तयामास ह॰ पी
सं चौकोटिनायिका॥११॥ गंधर्वास्तत्र गायंति गंधर्वः पुष्पदंतकः
चित्रसेनस्तत्र च चित्रसेनकलातथा॥१२॥ मालिनीति च नाम्ना
सा चित्रसेनस्य प्रिया वनिता॥ मालिन्यां तु समुत्पन्नः पुष्पदंतेति नाम
तः॥१३॥ पुष्पदंतस्य पुत्रो वै मातंगोऽन्यो मदनो नाम नामतः॥ तेन मातंग वत
सेव पुष्पं त्यक्तिमाहिता॥१४॥ मदनस्य च सौंदर्यं विद्युद्गौरसाव १५
वं

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

वपि रूढिर्योगमपहरतीति न्यायेन सन्निपाते यो
गाद्रूढेर्बलीयस्त्वेन रूढिवृत्तिलभ्यस्य तत्तद्देव
नामधेयरूपस्यार्थस्यापलापयितुमशक्यत्वेन
अत्याग्निपदस्य होत्रादिप्रसिद्धपदसन्निहितस्याग्नि
देवतारूपार्थप्रसिद्धस्येश्वराभिधायकत्वकल्प
नस्य निर्मूलत्वात् - अत एव मैत्र्युपनिषदि यरा
व्रतपत्यग्निर्दिवाग्निनापिहित इति वाक्येनापकत्व
साधर्म्येणाग्निसादृश्यमीश्वरस्य मुखं वेद इति वत्
प्रतिपादितम् किञ्च त्वदुक्ते तदेवाग्निरिति मंत्रे
ग्निरित्यादिपदानि शब्दपदार्थकानि वा तद्वाच्या
ग्न्यादिशब्दवाच्यत्वाभिधायकानि वा नाद्यः त
देवाग्निरित्यादौ तच्छब्देनाग्निशब्द इत्योंकारकवो घा
धोदयेनेश्वरस्य तन्मतेऽग्न्यादिशब्दरूपत्वे पुरो
हितादिविशेषणानां योग्यताभावेन तस्मिन्न
नन्वयात् शब्दस्य परिच्छिन्नत्वेन जन्यत्वेन च
तस्मिन्ननित्यत्वापाताच्च न द्वितीयः सन्नियो
गशिष्टत्वेनैतकारस्य सर्वत्रादित्यादिशब्देष्वपि
सम्बन्धात्तदेवाग्न्यादिशब्दवाच्य नान्यदिति
बोधस्यावश्यम्भावित्वेन यदा व्रतपत्यग्निरिवे
ति मैत्र्युपनिषद्वाक्यस्याग्निपदस्य भौतिकाग्नि

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

४ वाचकत्वाभावापत्त्या स्वेन स्वसादृश्यस्य च कुमश
क्यतया द्वितीयेश्वरस्यैसादृश्यार्थं ग्रहीतुमचि
तत्त्वेनाप्रसिद्धत्वापत्तेर्दुर्निवार्यत्वात् भव
७दि दुक्तेश्वरनामबोधकमंत्रस्य शब्देतराग्न्यादि
पर्यायपुरस्कृतमघवसुत्राम जातवेदस्तनू
नपादादिशब्दसहितमंत्रेषु तनूनपा
सुविधत इति यजु॰ अ॰ २१ मं॰ १३ सहसाजात
न्प्रणुदानः सपत्नान्प्रत्यजातान्जातवेदो नुद
स्व - अधिनो ब्रूहि सुमनस्यमानो वयं
स्याम प्रणुदानः सपत्नानिति यजु॰ अ॰ १५ मं॰ २
उजन्नु त्वा मरुतो विश्ववेद स आते त्वष्टा पत्सु
जवं दधात यजु॰ अ॰ २ मं॰ ८ इत्यादिषु वसुजा
५ तवेदः प्रभृतिशब्दानामीश्वरवाचकत्वाभावे
नाग्न्यादिदेवतावाचकत्वस्वीकारे ईश्वर एवो
पास्यो न देवादिरूपधारणमीश्वरः करोतीति भ
जाला वन्मतस्य दत्तजलित्वापत्तेश्च -
नवाग्निर्होता कविक्रतुः सत्यश्चित्रश्रवस्तम इति
ऋ॰ अ॰ १ व॰ १ इति: श॰ अयं वा अग्निः प्रजाश्च प्रजा
पतिश्च श॰ आत्मा वा अग्निः श॰ अग्निर्वै देवा ४

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

२२ त्वाभ्यां अश्विभ्यामित्यर्थं रथं ततक्षन्तो दृथमततक्षन् महत्त्वेन स
म्पादितवन्तः की० परिज्मानं परितो गन्तारम् सुखं उपस्थे प्रवे
शने सुखकरम् किञ्च कांश्चित् ततक्षन् धेनुं नाम अनेकार्थत्वा
त्ततक्षतिरत्र सम्पादनवाची की० धे० सबर्दुघां सबरः क्षीरस्य
दोग्ध्री - अत्रैकरथस्य नासत्याभ्यां तक्षणेन निर्माणमुक्तम्
युवाना पितरा पुनः सत्यमन्त्रा ऋजूयवः - ऋभवो विष्ट
क्त्व ऋ० अ० २ स० ४ ऋभवो देवाः स्वकीयौ मातापित
रौ पूर्ववृद्धौ पुनर्युवानौ तस्थौ अकृत कृतवन्तः स
त्यमन्त्रा अवितथमन्त्रसामर्थ्योपेताः ऋज्वरणाद्यनुष्ठा
नेन सिद्धमन्त्रत्वाद् यद्यत्फलमुद्दिश्य मन्त्राः प्रयुज्यन्ते तत्फ
लं तथैव सम्पद्यते ॥ की० ऋजूयवः छलरहिताः अत्र
वेषामनुष्ठिता मन्त्राः सिध्यन्ति की० विष्टी व्याप्तियुक्ताः स
र्वेषु कार्येषु तदीयमन्त्रसामर्थ्यस्याप्रतिघातो व्याप्तिरु
च्यते ऋभुशब्दं यास्काचार्यं निर्वक्ति ऋभव उरु भान्तीति व
र्तेन वा भान्तीति अत्रर्भिर्वृद्धयोः पित्रोर्युवकरणं वर्णित
म् - उत त्यं चमसं नवं त्वष्टुर्देवस्य निष्कृतम् - अकर्त्त चतु
रः पुनः ऋ० अ० २ स० ६ त्वष्टुर्देवस्य तक्षणव्यापारः नव
तं नूतनं चमसं सोमधारणक्षमं काष्ठपात्रविशेषं निष्कृतं
निःशेषेण सम्पादितमकरोदिति शेषः तक्षणव्यापारकुश
लस्य त्वष्टुः शिष्या ऋभवस्तेन निर्मितं चमसं पुनरपि चतु
र्धा विभक्तांश्चमसान् कृतवन्तः अयमर्थो मन्त्रान्तरेऽपि विस्प
ष्टः एकं चमसं चतुरः कृणोतनेति - अत्र त्वष्टृकर्तृकं चमस
निर्माणमुक्तम् - अधारयन्त वह्नयोऽभजन्त सुकृत्यया - २२
भागं देवेषु यज्ञियम् ऋ० अ० २ स० ८ चमसादि साधन

अष्टम अध्याय सूक्त मं० २ ४ ३

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

भिः केशश्मश्रुभिः सुते सोमे निमित्तभूते सति आगहि आगच्छ
अत्रेन्द्राश्वयोः केशश्मश्रुतत्वं चोपवर्णितम् सेमं नः स्तोममा
गह्युपेदं सवनं सुतम् – गौरो न तृषितः पिब ऋ॰ अ॰ १ सू॰ ३
१६ ऋ॰ ५ हे इन्द्र स त्वं गौरो न गौरमृग इव तृषितः सन्नि
मं पिब – अत्रेन्द्रस्य सोमपानाय प्रार्थनम् – येनाक
स्याधि रोचने दिवि देवास आसते – मरुद्भिरग्न आगहि
ऋ॰ सू॰ १९ ऋ॰ ६ नाकस्य दुःखरहितस्य सूर्यस्य अधि उ
परि दिवि द्युलोके रोचने दीप्यमाने इति – य ईङ्खयन्ति
पर्वतांस्तिरः समुद्रमर्णवम् – मरुद्भिरग्न आगहि ऋ॰
सू॰ १९ ऋ॰ ७ ये मरुतः पर्वतान्मेघानीङ्खयन्ति तथा
अर्णवं उदकयुक्तं समुद्रं तिरः कुर्वन्ति निश्चलस्य जलस्य
तरङ्गाद्युत्पत्तये चालनं तिरस्कारः – अत्र मरुद्भिर्देवैः स
हेन्द्रस्याह्वानम् – य इन्द्राय वचोयुजा ततक्षुर्मनसा हरी –
शमीभिर्यज्ञमाशत ऋ॰ अ॰ २ सू॰ मं॰ २ ये देवा ऋभवो नामा
नः इन्द्राय इन्द्रप्रीतये वचोयुजा माऽने विना वाक्यमात्रेण
रथे युज्यमानौ हरी मनसा ततक्षुः सम्पादितवन्तः के
वलं सत्यसंकल्पत्वात् संकल्पमात्रेणेन्द्रस्याश्वौ संपन्नौ
वित्यर्थः ये ऋभवः शमीभिर्ग्रहचमसादिनिष्पादनरू
पैः कर्मभिर्यज्ञमाशत व्याप्तवन्तः अपः अप्न इत्यादि
षड्विंशति कर्मनामसु शमी शिमीति पठितम् अत्रर्भुभि
रिन्द्राश्वनिर्माणं प्रोक्तम् – तक्षन्नासत्याभ्यां परिज्मानं सु
खं रथम् – तक्षन्धेनुं सबर्दुघाम् ऋ॰ अ॰ २ सू॰ मं॰ २ नास

विश्वाहस्तेग्रहीतंसत्तनदीयंपाणिंचिच्छेद अतः प्राशित्र
हरणारोऽध्वर्युर्वः सुवर्णमयंपाणिंनिर्माय प्रतिप्रवन्तः
सोयमर्थः कौषीतकिब्राह्मणे समाम्नातः सवित्रे प्राशि
त्रं प्रतिजह्रुस्तत्तस्यपाणीप्रचिच्छेद तस्मै हिरण्मयौ द
धुस्तस्माद्धिरण्यपाणिरिति हिरण्यशब्दे पाणिशब्दे च या
स्क एवं निर्वक्ति हिरण्यं कस्माद्ध्रियत आयम्यमानमि
ति वा ह्रियते जनाज्जनमिति वा ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ हितरमणं भवतीति वा हृदयरमणं भवतीति वा
हर्यतेर्वा स्यात्प्रेप्साकर्मण इति तथा पाणिः पणायतेः
पूजाकर्मण इति अत्र सवितुः सुवर्णपाणित्वमुक्तम्
अपांनपातमवसे सवितारमुपस्तुहि - तस्य व्रतान्युश्म
सि ऋ० अ२ सू२२ ऋ६ अवसे अस्मान्रक्षितुम् तस्य व्र
तानि कर्माणि उश्मसि कामयामहे कौ० सवि० जलानाम
पातकं संतापेन शोषकमित्यर्थः अत्र सूर्यस्य जलशोषक
स्याध्वर आह्वानमुक्तम् - अग्ने पत्नीरिहावह देवानामु
शतीरुप - त्वष्टारं सोमपीतये ऋ० अ२ सू२२ मं९ देवा
नां पत्नीः इन्द्राण्याद्याः उशतीः कामयमानाः - इहेन्द्राणी
मुपह्वये वरुणानीं स्वस्तये - अग्नायीं सोमपीतये - ऋ० अ
२ सू२२ मं१२ इन्द्रवरुणभवेत्यादिना पुंयोगेऽपि ङीष् आनुगा
गमश्च वृषाकप्यग्निकुसितेत्यादिनाऽपि ङीष् - मही द्यौः पृथि
वी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् - पिपृतां नो भरीमभिः ऋ० अ
२ सू२२ ऋ१३ मही महती द्यौः द्युलोकदेवता पृथिवी भूमिदे
स्वकीयसा वता भरीमभिः पोषणैः अत्र मन्त्रद्वये देवपत्नीनामाह्वानमुक्तं
रभूतेनरसे म् - तापनीयशाखायां समाम्नायते यत्तगन्धर्वाप्सरोगणा से वि
नसेक्तुमिच्छताम् पिपृतां पूरयताम् ॥२

[illegible]

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA

निष्पादनेन यज्ञस्य वोढार इति तथा च मन्त्रान्तरमाम्नायते मर्त्तासः
सन्तोऽमृतत्वमानशुरिति अयमर्थः सौधन्वना यज्ञियभाग
मानशोति मन्त्रान्तरे - आ ललापि ऋभवो देवेषु तपसा सोमपी
थमध्ययजन्निन्नुपास्थानं विसष्टम् - या सुरथा रथीतमो
भा देवा दिविस्पृशा - अश्विना ता हवामहे ऋ· अ२ सू२२ मं
२ रथीतमा अतिशयेन रथिनौ दिविस्पृशा द्युलोकनिवासिनौ
- या वां कशा मधुमत्यश्विना सूनृतावती - तया यज्ञं मिमिक्षत
म् ऋ· अ२ सू२२ मं३ कशा अश्विना ऽनी मिमिक्षतं यज्ञं सोम
रसेन सेक्तुमिच्छतौ कशया ... ताडयित्वा गत्य सोमरसा ऽ
तिं निष्पादयितुमुद्युक्तो भवतमित्यर्थः की· मधुमती उदकव
ती निघण्टौ मधु उदकनाम अश्वस्य शीघ्रगमनायः स्वेदस्येन
क्लिन्ना ७· की· सूनृतावती प्रियसत्यवाग्युक्ता तीव्रेण कशाया
तेनयोध्वनिरुत्पद्यते ताडनवेलायामश्वारूढस्य चाक्रोशः
क्रियते ऽभयं शीघ्रमागमनहेतुत्वेन यजमानस्य प्रियम् -
नहि वामस्ति दूरके यत्रा रथेन गच्छथः - अश्विना सोमिनो गृ
हम् ऋ· अ२ सू२२ मं४ यत्रा इत्यत्र संहितायामिति दीर्घः अ
श्विनोः रथस्य जलक्लिन्नकशानां प्रशंसनम् - हिरण्य
पाणिमूतये सवितारमुपह्वये - स चेत्ता देवता पदम् - ऋ· अ२
सू२२ ऋ·५ ऊतये रक्षार्थं सवितारं देवमुपह्वये आह्व
यामि स च देवः सविता एतन्मन्त्रप्रतिपाद्यदेवतात्वाप
दं यजमानप्राप्यस्थानं चेत्ता ज्ञापयिता भवति की· सविता
रं हिरण्यपाणिं यजमानाय दातुं हस्ते सुवर्णधारिणम् य
द्वा देवकर्त्तृके यागे सविता स्वयमृत्विग्भूत्वा ब्रह्मत्वेनाव
स्थितस्तदानीं कस्माच्चिद् दिष्टाद् अध्वर्युवस्ततस्मै सवित्रे ब्र
ह्मणे प्राशित्रनामकं पुरोडाशभागं दत्तवन्तः तच्च प्राशितं स

CC-0. Gurukul Kangri University Haridwar Collection. Digitized by S3 Foundation USA